

Goran
Živaljević

SLUŽBA 2

■ Laguna ■

Copyright © 2022, Goran Živaljević
Copyright © ovog izdanja 2022, LAGUNA

Sadržaj

<i>Uvodna reč</i>	11
Lokator	15
Izdajnici i špijuni	27
<i>Otpor</i>	43
Gavra	63
Novinari	78
Prisluškivanje	90
Kovrdžava	106
Senka <i>Crne ruke</i>	114
Srpski svet	133
Sklonite decu	142
Poučni padovi	159
Drugo poluvreme	179
<i>O autoru</i>	205

*Ko se radi bezbednosti odrekne slobode,
ne zaslužuje ni slobodu ni bezbednost.*

Bendžamin Frenklin

UVODNA REČ

Knjiga *Služba* je napadana manje nego što sam očekivao.

Ako se izuzmu oni poznati stavovi da „pravi bezbednjaci nikada ne govore o svom poslu“, potom one znalačke primedbe „o mnogo toga prećutanog“, pa standardne sumnje na temu da „ne postoje penzionisani udbaši“, pristigle kritike se svode na nekoliko očekivanih osporavanja, ali ne na osnovu (ne)pročitane štiva koje može biti dobro ili loše, već na račun autora i njegove kredibilnosti.

Pošto sam svestan okolnosti da sam pred publiku izašao kao „kontroverzni obaveštajac“ i, za mnoge, član „zločinačkog mehanizma“, da su se pre mene retka oglašavanja kolega svodila na kritiku nekog prethodnog rukovodstva Službe ili već poražene političke opcije, objavljeni osvrti su mi bili dobrodošli jer je iznad njih i uprkos osporavanju moje kredibilnosti ostala neosporena moja dijagnoza o odnosu Službe i politike, čime sam se u svojoj prvoj knjizi prevashodno bavio.

„Vrhunac patriotizma je kada državu branite od vlasti“ bila je nit koja se protezala kroz *Službu* od prve do

poslednje stranice. Pokušao sam da je provučem kroz primere i kroz vreme, kroz konkretne politike i ljude, i da kroz tu prizmu sagledam naše greške i sopstvene dileme. Tu rečenicu nije osporio niko i ona je započela svoj život u javnom prostoru. Kada bih mogao, ugravirao bih je na zid u centralnom holu Službe, i ne samo Službe, već svake državne institucije jer ozdravljenje i jačanje države mora krenuti tim putem, bez obzira na pohvale stranaca, broj novih tenkova i visinu BDP-a.

Knjiga *Služba* je bila i poziv na dijalog, koji se nažalost nikada nije desio, na razgovor između profesije i stručne javnosti. Kada kažem dijalog, ne mislim na seminare u Vrnjačkoj Banji, gde će se pred strancima čitati uvek isti referati o terorizmu i organizovanom kriminalu, već na potrebu debate o suštinskom izmeštanju poslova bezbednosti iz sfere uticaja političkih moćnika sumnjivih motiva, što je podjednako interes obe strane u tom zamišljenom dijalogu. A da bismo do njega stigli, da bi se odbacile predrasude o Službi i tumačenja čime ona treba da se bavi, potrebni su temeljno unutrašnje preispitivanje i svest o tome da postoje pravila te profesije koja nijedan direktor ili političar ne sme prekršiti. Upravo je to tačka susreta o kojoj govorim i čiju promociju zagovaram, pri čemu vrlo dobro znam da je taj ideal istinskog profesionalizma opstao među njenim pripadnicima i u najgorim danima srozavanja Službe.

Pre svega nam je potrebno zdravo i normalno društvo. Ne model državnog uređenja iz postsovjetskih republika sa krhkom demokratijom, gde je svemoćna služba u funkciji političkog gospodara, gde se proganja drugačije mišljenje i satanizuju ljudi, sa neograničenim resursima

---

za ulazak u tuđe živote. Istovremeno, ne možemo više aplaudirati degradaciji profesije, gde je pripadnik srpske Službe simbol zla, dok se niskotarifni saradnici tuđih i nedobronamernih službi promovišu kao donosioci nepobitne istine. U oba slučaja gubitnici su građani i država, sa jedne, i profesija obaveštajca sa druge strane, a uvek za račun politike koja svima nama sakriva kuglicu pod šibicom, besomučno lažući kako joj je bitna država, a ne vlast.

Nekoliko pažljivih čitalaca je primetilo da su moje teme selektivne i da u knjizi nedostaje mnogo toga što se dogodilo u proteklih trideset godina. Generalno, to je tačna opaska, ali moram naglasiti da su sva poglavlja u *Službi* mogla nastati samo na osnovu ličnog prisustva i neposrednog učešća u događajima koje opisujem. Stoga ni u ovoj drugoj knjizi nema priča iz druge ruke i tuđih iskustava: samo moj profesionalni pristup, priče koje sam lično doživeo, teme koje su opsedale i još uvek opsedaju naše društvo i moja emocija. A ako iz tih ličnih priča čitalac može izvesti svoje zaključke, dočarati vreme i okolnosti ili uočiti neku zakonomernost, imaću razloga da budem zadovoljan i dometima druge knjige *Službe*.

Ona je poziv na upoznavanje bez posrednika i bez *Fotošopa*, mali doprinos celovitoj slici koja je većim delom završena, jer ostalo je tek toliko prostora i boje da se unese poneka nijansa ili gotovo nevidljiv ali važan detalj.

U Beogradu, 28. aprila 2022.

LOKATOR

Tokom agresije snaga NATO-pakta na Srbiju proleća 1999. godine, u javnosti je neprestano kružila priča o lokatorima, spravama koje pomažu neprijateljskim bombama da pronađu i pogode metu na zemlji. Domaća sredstva informisanja su uveliko govorila o tome, mobilisući građane na dodatnu pozornost i sumnjičavost u odnosu na bilo kakvu čudnu tehničku spravu koju bi videli u svojoj blizini, ali i na nezaobilazni ljudski faktor koji takve sprave postavlja, pomažući neprijateljskim pilotima ili tomahavcima da efikasnije pogađaju ono što njihovim komandama smeta u Srbiji.

Bez obzira na to što sam radio na mestu koje je podrazumevalo bolju upućenost u takve vojne ili špijunske naprave, lokator nikada nisam video, niti se sećam slučaja da je nešto takvo pronađeno, da je neko uhvaćen kako ga postavlja ili da se kasnije nekom zbog toga sudilo za čin veleizdaje. Sećajući se danas tih epizoda i tih „pouzdanih priča“ o lokatorima pronađenim ispod Savskog mosta

ili u šumarku iza Instituta bezbednosti, ne mogu se oteti zaključku da je sve to bio deo nekog planiranog scenarija naše vojske koji je valjda imao za cilj da dodatno mobiliše stanovništvo i zbije naše redove. Šta god da je istina, čak i da je sve izmišljeno, mogu da razumem takve postupke i siguran sam da takve stvari postoje u vojnim udžbenicima svih zemalja, kao opravdana sredstva propagandnog rata za takve prilike.

Kako god bilo, tadašnji rukovodioci Službe su verovatno imali odgovore na ove moje nikad rešene dileme o postojanju ili nepostojanju lokatora u Beogradu tog proleća, ali smo mi, operativni sastav i niži rukovodioci, znali onoliko koliko i prosečan gledalac RTS-a. Dakle, lokatori se postavljaju, zadatak svih nas u Službi je da ih urgentno otkrijemo, a podrazumeva se da moramo pronaći one zlikovce koji ostavljaju te sprave pored objekata koji su izabrani za sledeću metu „Milosrdnog anđela“.

*

Damir je bio tipično dete novobeogradskih blokova. Rođen je u vojnoj bolnici u Puli sredinom sedamdesetih, osnovnu školu je započeo u Zadru, a završio u Skoplju. Otac mu je bio potpukovnik JNA, koji je godinu dana pred odlazak u penziju dobio dugo čekanu prekomandu i dvosoban stan u Beogradu, a majka službenica u *Beobanci* koja je sinu jedincu dala ime po Šolmanu, lepuškastom i dugokosom krilnom centru splitske *Jugoplastike*.

Neslaganja i prvi sukobi sa ocem počinju kad im je i vreme, u trećem i četvrtom razredu srednje škole. Uobičajene roditeljske zamerke, poput „pošten svet ne dolazi

---

kući posle ponoći“ ili „majka te je razmazila pa spavaš do podne“, s vremenom postaju ozbiljnije usled tavorjenja na drugoj godini Mašinskog fakulteta i još „nekoliko sitnica“, kako je to govorila majka, ali ne i otac, kome je sve to postajalo previše gorko i nepremostivo. Svaka komunikacija između njih dvojice prestaje nakon nesrećne prijave zbog posedovanja nekoliko grama marihuane, da bi se taj crni talas roditeljstva nepovratno prelomio zbog Damirovog odlaganja vojske, koje je na kraju potopilo već odavno umornog i ko zna zbog čega sve nezadovoljnog potpukovnika JNA.

Kao trešnjica na torti tog nerazumevanja oca i sina pojavilo se i Damirovo opoziciono političko opredeljenje, pa još i povremeno angažovanje i prvi novac zarađen u britanskom *Rojtersu*, čijem je novinaru bio potreban neko ko zna engleski i razume se u kompjutere i fotografiju. Nekako je otac progutao neuspešne studije i „sina narkomana“, ali izbegavanje odlaska u vojsku i „izdaja svoje zemlje“ bili su već mnogo bolnija i za njega nikad neprihvatljiva istina koja se, kako to obično bude, poklopila sa njegovim prevremenim penzionisanjem i pratećim preispitivanjem: gde sam to pogrešio?

Više se ne sećam kako je i od koga u Prvo odeljenje Beogradskog centra stigla informacija da je Damir na vezi sa britanskom obaveštajnom službom i da je upravo on jedan od onih koji postavljaju lokatore u zamračenom Beogradu. Prve provere na terenu su potvrdile da se taj momak stvarno družio sa nekim strancima poslednjih godina, a pronađena je i jedna uplatnica iz inostranstva pristigla na njegovo ime nekoliko meseci pre početka bombardovanja. Nakon toga usledilo je sve ono što mora

uslediti: intenzivna potraga za njim, uz primenu svih mera i kapaciteta Službe. Da stvar bude gora po njega i da bes u očima operativaca bude jači i odlučniji, ubrzo se ispostavlja da je on izbacio iz upotrebe sve telefone koje je ranije koristio i da već duže vreme ne boravi na adresama koje su mu do početka rata bile uobičajene.

Tek posle nekoliko dana intenzivne potrage pristiže prvi trag sa prisluškivanog telefona njegove majke, kada joj se sa govornice kod hotela *Balkan* javlja mlađi muški glas koji u očigledno šifrovanom razgovoru (!?) dogovara susret, ali uz upadljivo izbegavanje da se oslove imenom ili da jasno pomenu mesto i vreme tog sastanka.

Moramo da pratimo majku da bismo došli do njega – bio je jedini logičan operativni zaključak. To je odlučeno posebno posle veštačenja i upoređivanja snimljenog glasa sa govornice i jednog ranijeg snimka gde Damir na Kosovu prevodi neki nebitan razgovor za potrebe britanskog novinara.

Tajno praćenje službenice *Beobanke* ubrzo donosi rezultat.

Majka se već sutradan nalazi sa Damirom u parkiću na nizbrdici od hotela *Moskva* prema Zelenom vencu. Nekoliko minuta sede na klupi i tiho razgovaraju, ona ga mazi po licu i drži za ruku, potom ga ljubi i predaje mu torbu sa nešto garderobe i još uvek toplom pitom od jabuka. Zbog kratkog vremena koje provode zajedno, naši tehničari ne uspevaju da snime njihov razgovor, ali nam to i nije previše bitno jer smo ulovili onoga koga smo tražili. Nakon rastanka, ona odlazi prema autobuskoj stanici na Zelenom vencu, a on, sa pratnjom Službe na leđima i

pitom u ruci, malo uzbrdo do vrha parka, pa potom niz Balkansku ulicu.

„Dižemo ga odmah“, govorim u motorolu ekipi za hapšenje, čim sam se uverio da su zamakli iza zgrada prema starom bioskopu 20. oktobar i da uplašena majka neće videti privođenje svoga sina.

Iako je zakon jedan, iako pravilnici suvoparno nastoje da odrede svaki trenutak delovanja pripadnika Službe, mnogo toga u praksi zavisi od onoga ko te paragrafe sprovođi u život.

Jednostavno, različiti smo ljudi.

Dešavalo mi se da celu noć razgovaram sa privedenim čovekom, da korak po korak zadobijam poverenje i da toj službenoj stvari crtam ljudski lik koji najčešće i može doneti željeni rezultat, ali i da ceo moj trud i odabrana taktika budu razbijeni u paramparčad zato što je neko od mojih kolega ili načelnika, iz nekog svog razloga, rešio da mog sagovornika, uz masnu i prostačku psovku, udari pesnicom u glavu, odmah sa vrata, pokazujući i njemu i meni kako to rade pravi i tvrdi pripadnici Službe.

Naravno da ovakvu priču može ispričati svaki policajac ili pripadnik službe bilo gde na svetu, i naravno da će u tim pričama ovaj što priča svoju ulogu prikazati na posebno oprezan način. Neosporno je i da ova vrsta posla o kojoj govorim ima puno nepredviđenih situacija, da ponekad adrenalin čini svoje, takođe razumem i to da je pokazivanje snage i odlučnosti u graničnim slučajevima potrebno, pa i profesionalno prihvatljivo, ali nikada neću razumeti potrebu za što većim pištoljem i sklonost da se bez pravog razloga udari vezan ili nemoćan čovek.